

TÜRKİYE'NİN MUSUL'DA YENİDEN ARTAN ETKİNLİĞİ

SERCAN ÇALIŞKAN

Araştırma Asistanı **ORSAM**

“

Irak, Türkiye'nin dış ticaret verilerine göre ABD'ye yapılan 10 milyar 184 milyon dolarlık ihracatın ardından 8 milyar 75 milyon dolarlık ihracatla Türkiye'nin 2020'de en fazla ihracat gerçekleştirdiği dördüncü ülke olmuştur.

”

2 014 yılında başta Musul olmak üzere Irak topraklarının büyük bir kısmının terör örgütü IŞİD tarafından kontrol edilmesiyle de paralel olarak Türkiye'nin Irak politikası kapsamında Musul ile olan bağlarında da önemli ölçüde gerilemeler yaşanmıştır. Bu gerilemeyi en çok etkileyen gelişmelerden biri de hiç şüphesiz Haziran 2014'te Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğunun IŞİD militanları tarafından basılması hadisesi olmuştur. Bölgenin istikrarsız yapısı ve IŞİD tehdidinin varlığından kaynaklanan sorunlara rağmen, Türkiye her ne kadar 2014 sonrasında gerek insani yardımlarla gerekse de Başika Üssü gibi güvenlik adımlarıyla tarihî bağların kuvvetli olduğu ve iki ülke arasındaki ilişkilerde ayrılmaz parça olan Musul'da varlık göstermeye çalışsa da istenilen düzey

yakalanamamıştır. Ancak IŞİD'e karşı Irak hükümeti tarafından 2017'de yapılan zafer ilanının akabinde hem Türkiye ve Irak arasındaki siyasi, ekonomik, toplumsal ve güvenlik meselelerine dair ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik hem de Türkiye'nin Musul odaklı politikasının tekrar aktiflik kazanmasına dönük fırsatların önü açılmıştır.

MUSUL BAŞKONSOLOSLUĞUNUN TEKRAR AÇILMASI

Türkiye, Irak'taki IŞİD varlığına yönelik zafer ilanının akabinde Irak ile diplomatik temaslarını artırma odaklı adımlarını hızlandırmış, buna paralel olarak Ağustos 2018'de Dışişleri Bakanlığı tarafından Mehmet Küçüksakallı Türkiye'nin yeni Musul başkonsolosu olarak atanmıştır. Atamanın öncesinde Musul'daki başkonsolosluk binasının yeniden inşa edilmesine başlanmış ancak inşanın tamamlanması beklenmeden 2020 yılının ilk aylarıyla birlikte Küçüksakallı sık sık Musul'a giderek sahadaki temaslarını hızlandırmıştır. Yerel yöneticilerle görüşmelerinde Türkiye'nin Musul'a dönük politikalarını aktaran ve yeni dönemde söz konusu politikaların uygulama sahasını yerinde inceleyen Küçüksakallı'nın temaslarıyla eş zamanlı olarak ilerleyen yeni başkonsolosluk binasının inşaat süreci de devam etmiş ve 2014 yılında terör

örgütünün baskınına uğrayan Türkiye'nin Musul başkonsolosluk binası resmî olarak Mayıs 2021'de açılmıştır.

Her ne kadar ikili ilişkiler çoğunlukla güvenlik meseleleriyle gündeme geliyor olsa da Türkiye ve Irak ilişkilerinin ekonomi boyutu, hiç şüphesiz Türkiye'nin Musul'daki etkinliğinin önemini açıklayacak

en önemli sacayaklarından biridir. Öyle ki 2020 yılı itibarıyla Türkiye ve Irak'ın karşılıklı ticaret hacmi 20 milyar doları aşmıştır. Irak, Türkiye'nin ihracat kaleminde önemli bir paya sahip ülke konumundadır. Irak, Türkiye'nin dış ticaret verilerine göre ABD'ye yapılan 10 milyar 184 milyon dolarlık ihracatın ardından 8 milyar 75 milyon dolarlık ihracatla Türkiye'nin 2020'de en fazla ihracat gerçekleştirdiği dördüncü ülke olmuştur. Hâlihazırda 2021'in Ocak-Nisan ayları arasında ise toplam 3 milyar 300 milyon ile Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı beşinci ülke konumundadır. Türkiye'nin

Irak ile olan söz konusu ekonomik verilerine ilaveten Musul'daki diplomatik kanalların yeniden tesisi, Türkiye ekonomisi için önemli fırsatlara da kapı aralama potansiyelini beraberinde getirmektedir. Zira Türkiye ve Irak'ı birbirine bağlayacak ve Basra Körfezi'ne kadar uzanarak Habur Sınır Kapısı'nın tamamlayıcısı bir güzergâh olarak açılması planlanan Ovaköy Sınır Kapısı'nın somut adımların ardından açılması hâlinde Musul çok daha stratejik bir önem kazanacak ve 20 milyar dolarlık ticaret hacminin de üstüne çıkılabileceği olanağını sağlayacaktır.

“
Gerek Ovaköy Sınır Kapısı gerekse de yeni bir demir yolu hattı Türkiye-Irak ilişkilerinin önemli gündem maddeleriyle, her iki projede de iki ülkeyi birbirine bağlayacak vilayet olması nedeniyle Musul'un ayrıca bir öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.”

Her ne kadar Irak'taki istikrarsızlıklar nedeniyle Ovaköy Sınır Kapısı'nın açılmasına dair somut adımlar her seferinde erteleniyor

olsa da Türkiye'nin Musul'daki etkinliğiyle bölgenin istikrarının sağlanmasına dönük politikalarının uzun vadeli yansımaları hiç şüphesiz yeni bir sınır kapısının açılabilmesine de hizmet edecektir. Öte yandan, yalnızca sınır kapısı noktasında değil, Şubat 2021'de bir araya gelen iki ülkenin ulaştırma bakanları, Türkiye ve Irak'ı birbirine bağlayacak bir demiryolu hattı üzerine de görüşmelerini ve söz konusu hattın iki ülkenin ilişkilerinde öncelik hâline geldiğini bildirmişlerdir. Gerek Ovaköy Sınır Kapısı gerekse de yeni bir demiryolu hattı Türkiye-İrak ilişkilerinin önemli gündem maddeleri, her iki projede de iki ülkeyi birbirine bağlayacak vilayet olması nedeniyle Musul'un ayrıca bir öneme sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye, Musul'daki adımlarını hızlandırırken yeniden inşa sürecini önceleyerek daha istikrarlı bir Irak ile uzun dönemli sürdürülebilir bir dış politika oluşturma gayreti içerisine girmiştir. Zira Türkiye ancak alt ve üst yapının yeniden inşa edilebildiği, kamu hizmetlerinin sağlanabildiği ve göç eden nüfusun topraklarına dönebildiği bir Musul'da uzun dönemli ilişkiler inşa edebileceğinin farkındadır.

TÜRKİYE'NİN YENİDEN İNŞA SÜRECİNE KATILIMI

Musul'u merkezine alacak şekilde öne çıkan tüm bu ekonomik fırsatların oluşabilmesi gerek terör

örgütü IŞİD döneminde gerekse de IŞİD'e karşı düzenlenen operasyonlarda devasa bir yıkım yaşayan Musul'un yeniden inşa edilmesiyle mümkündür. Zira Musul'daki alt ve üst yapıların büyük bir bölümü kullanılamaz hâle gelirken, kentten yüz binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Musul operasyonunun bitimiyle birlikte IŞİD'e karşı 2017'deki zafer ilanına karşın hâlen Musul'un batısındaki yıkım ortadan kaldırılamazken, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinde de ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

Türkiye, Musul'daki adımlarını hızlandırırken yeniden inşa sürecini önceleyerek daha istikrarlı bir Irak ile uzun dönemli sürdürülebilir bir dış politika oluşturma gayreti içerisine girmiştir. Zira Türkiye ancak alt ve üst yapının yeniden inşa edilebildiği, kamu hizmetlerinin sağlanabildiği ve göç eden nüfusun topraklarına dönebildiği bir Musul'da uzun dönemli ilişkiler inşa edebileceğinin farkındadır. Bu kapsamda IŞİD sonrası Irak'ın yeniden imarı için 2018'de gerçekleşen Kuveyt Konferansı'nda 5 milyar dolarlık bir taahhütte bulunulmuş, bu taahhüttün Irak'ın ulaşım altyapısı, Musul Havalimanı, Ovaköy Sınır Kapısı, Ovaköy'den Basra'ya kadar bir ulaşım hattı, karayolu ve demiryolu ulaşımını sağlayan altyapı projelerinin finansmanı için sağlanacağı duyurulmuştur. Diğer yandan Türkiye'nin Musul Başkonsolosu Mehmet Küçükşakallı da birçok defa Türkiye'nin Musul'un her alanda yeniden inşası için büyük çaba sarf ettiğini, Türk şirketlerinin toplu konuttan altyapı projelerine kadar pek çok alanda Musul'da

çalışmalarına dikkat çekmiştir. Eğitim noktasında ise Musul'da Yunus Emre Enstitüsü kurmak ve Türkiye Maarif Vakfı okulu açmak noktasında girişimlerin olduğu belirtilmiştir. Musul Başkonsolosluğunun yeniden hizmete alınmasıyla beraber Türkiye somut adımlarını hızlandırarak Musul'a belediye hizmet araçları, yine Musul'da bir hastaneye kemoterapi ünitesiyle elektrik temini için trafolar hibe etmiş, Telafer'de bir yüksekokulun ise restorasyonunu tamamlamıştır.

Ancak Musul'un yeniden kalkındırılması ve imarı sadece fiziki anlamda ortaya konan alt ve üst yapı projeleri ile ilişkili değildir. Bu anlamda genel olarak Irak'ın, daha özel anlamda ise Musul'un yeniden inşa süreci, terör örgütlerinin barınmadığı bir coğrafyanın sağlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu noktada Musul'un kalkındırılması için tek engelin IŞİD olmadığı Irak'ın yüzleşmesi gereken önemli bir gerçektir. Özellikle Sincar ve Mahmur bölgelerinde kendisine yaşam alanı bulan diğer bir terör örgütü PKK ile ortaya konacak mücadele, Musul'un geleceği noktasında son derece önem taşımaktadır. Zira her ne kadar Musul merkezli yeniden imar projelerine finansman aktarılsa da terör örgütü PKK'nın bölgedeki faaliyetleri her dönüşümün önünde Irak merkezî hükûmetine sorunlar yaratacağı gibi, diğer yandan Irak'ın sınır komşusu Türkiye ile ilişkilerini de dönemsel olarak olumsuz etkilemeye devam edecektir.

Türkiye'nin Musul'da tekrar varlık göstermesi, uzun yıllar IŞİD ve PKK terörüne maruz kalan Türk-

menler için de olumlu bir atmosferi oluşturmuştur. IŞİD'in 2014'te Musul'u kontrol etmesiyle birlikte başta Telafer olmak üzere Hamedaniye ve Tilkeyf'e bağlı köylerde yaşayan pek çok Türkmen yaşadıkları bölgeden göç etmek zorunda kalmışlardır. Öte yandan terör örgütü PKK ise IŞİD'in oluşturduğu istikrarsızlık ve güvenlik boşluklarından faydalanarak Sincar ve Mahmur'da hâkimiyetlerini güçlendirmiş, Kerkük'te olduğu gibi Musul'daki Türkmen yerleşim bölgelerini de tehdit eder hâle gelmiştir.

Musul Başkonsolosluğunun tekrar açılması ve Mehmet Küçüksakallı'nın bölgede özellikle yerel yönetimlerle temaslarını bizzat hızlandırması hem Türkmenlerin hak-

larının muhafaza edilmesi hem de yerlerinden göç eden binlerce Türkmen'in yeniden Musul'a dönüşlerinin önünü açacak koordinasyonun hızlanması için önem taşımaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin Musul'un kalkındırılması için attığı her adımın Musul'daki tüm etnik ve mezhebî gruplarının yanı sıra Türkmenlerin de geleceği noktasında şekillendirici etkide olacağı unutulmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında Musul'un merkez ilçesinin ardından en büyük ilçesi konumunda bulunan ve Türkiye sınırına en yakın Türkmen yerleşim yeri olan Telafer'e ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. IŞİD'in getirdiği terör ve yıkımdan en çok etkilenen Telafer hem birçok yeniden imar projesine gerek duyar-ken, öte yandan ilçeden göç eden

Türkmenlerin büyük çoğunluğu hâlen evlerine geri dönebilmiş değildir. Dolayısıyla Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu vasıtasıyla Telafer noktasında da ayrı bir dosya oluşturacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Telafer'in Türkmen kimliğinin nüfus varlığı üzerinden korunması, Irak'taki Türkmenlerin asli unsur olarak haklarını elde edebilmek ve demografik değişim politikalarına geçit vermemek adına son derece kritik öneme sahiptir. Bu anlamda hem Telafer'in hem diğer Türkmen bölgelerinin yeniden inşasında, geçmişte acı hatıraları olan mezhep çatışmalarından ve çeşitli ayrışmalardan uzak bir coğrafyanın oluşturulması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır. ■